

กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะของโรงเรียน:

กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านกิโลสาม ตำบลท่าแยก

อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

SCHOOL WASTE MANAGEMENT;

THE LEARNING PROCESS:

A CASE STUDY OF

BAN KILO SAM SCHOOL , THAILAND *

ว่าที่ร้อยตรีหญิงน้องนุช เก้าลิม**

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามรวมทั้งศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะตลอดจนผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามทำการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก

(In-depth Interview) และการจัด สทนากลุ่ม (Focus Group) ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลจากการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามแบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้และตระหนักในปัญหา การคิดวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ ปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหาและการประเมินผล การแก้ไขปัญหา ในส่วนของการศึกษาลักษณะการเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสาม พบว่าการเรียนรู้ในการจัดการขยะของนักเรียนเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต

*วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**นิสิตหลักสูตรสังคมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

นอกจากนั้นจากการศึกษายังพบว่ารูปแบบกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามมีความสอดคล้องกับทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge ตามหลักการสำคัญ 5 ประการคือความสามารถส่วนบุคคล (Personal Mastery) ภาพจำลองความคิดหรือกรอบความเชื่อ (Mental Model) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) และวิธีคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) และเมื่อทำการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะ พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ บทเรียนการเผชิญปัญหาร่วมกันในอดีต หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รูปแบบการบริหารงานของโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ การมีส่วนร่วมสนับสนุนของบุคลากรในกิจกรรมด้านต่างๆ และแรงจูงใจที่ได้รับในส่วนของการศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียน และชุมชนในการจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะ ผลการศึกษาพบว่ามีความสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff ซึ่งได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ คือการมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) และเมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาผลประโยชน์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม พบว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือด้านนักเรียน ด้านโรงเรียนและ ด้านชุมชนและครอบครัว

โดยด้านนักเรียนก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะและทำให้เกิดเครือข่ายการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ในด้านโรงเรียนก่อให้เกิดประโยชน์ในการก่อเกิดนวัตกรรมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และ นวัตกรรมในการแก้ปัญหาขยะ และมีงบประมาณสำหรับสนับสนุนการเรียนการสอน ในด้านผลประโยชน์ต่อชุมชนและครอบครัว ก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำให้อุณหภูมิของชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีและทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียนที่ได้จากการฝากเงินออมทรัพย์ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้คือ ในกระบวนการเรียนการสอนของครูได้สร้างบทเรียนที่เน้นประสบการณ์จริงโดยครูออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่มีวิธีการมองหาคำตอบจากสิ่งที่เป็นปัญหารวมทั้งในการสร้างวิสัยทัศน์เรื่องใดๆ ก็ตาม ครูได้ทำการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยการทดลองให้นักเรียนเห็นจนประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและมีกิจกรรมในเชิงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะในการวิจัย โรงเรียนต่างๆที่สนใจนำข้อค้นพบไปดำเนินการ ควรดำเนินการภายใต้แนวทางการดำเนินงานดังนี้ จัดให้มีการเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในการดำเนินงานด้วยการจัดเป็นพื้นที่ สาธารณะสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันรวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน

และชุมชน นอกจากนั้นครูควรจัดการเรียนการสอนที่เน้น บทบาทของนักเรียน โดยการสอนด้วยการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง โดยจัดให้มีการศึกษาค้นคว้า ทดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ และสรุป องค์ความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้/ การจัดการขยะ/ โรงเรียนบ้านกิโลสาม

ABSTRACT

This study investigated the learning process and supportive factors of the waste management of the Ban Kilo Sam School and investigated of the participation of the school and communities in disposing of waste and the consequences of the learning process of the waste management in the waste bank project of Ban Kilo Sam School. Qualitative research was used. Data collection was by participation observation, non-participant observation, structured interview, unstructured interview, group interview, in-depth interview and focus group. A triangulation method was used in checking data and content analysis was employed in data analyses.

It was found that the learning process of waste management (LPWM) of the Ban Kilo Sam School was divided into 5 steps, i.e. the perception and awareness of the problems, the problem analyses, setting solutions, the implementations and the evaluations. In relation to the nature of the LPWM of the Ban Kilo Sam School, it was found that learning how to dispose of wastes of students originated in the school system and in the life course. It was additionally

found that the module of the nature of the LPWM of the Ban Kilo Sam School corresponded with the theory of Peter M. Senge based on 5 principles, i.e. Personal mastery, mental model, shared vision, team learning and systems thinking. When supportive factors of LPWM were investigated, it was found that they were models of the course outlines facilitating learning, lessons encountering the past problems, principles of participatory working between the school and the communities, the model of the school administration, support from the government sectors, the shared support of personnel in different activities and motivations. In the studies of the participation of the school and the communities in disposing of wastes in the project of the waste bank, it was found that it corresponded with the participatory model of Cohen and Uphoff, which was divided into 4 characteristics, i.e. Shared decision-making, shared implementation shared benefits and shared evaluation. When the shared benefits gained from the LPWM in the project of the waste bank of Ban Kilo Sam School were investigated, it was found that they were benefits for students, the school and the communities and the families. In respect to the students, it offered the desired identity helping the students to gain the learning process and knowledge repertoire of the waste management and the networks to exchange both external and internal learning. Regarding the school, it created innovations in building the learning process and the innovation of handling

waste. Moreover there are budget for supporting education. The benefits for the communities and the families were a good environment and the equipment of villagers with cash flows from savings and the self sustainability.

Findings in this research were that there was a learning process of teachers creating lessons emphasizing actual experiences. Teachers designed activities for students to implement building desired attributes. Those activities were ones show its how to find values from problematic things including building any setting visions. The teachers set real-time experimentation till they tangibly achieved with regular practical activities without fail. The one who is interested in learning process should adjust the process as the following recommences which are the school organize the learning exchange model to fulfill different affairs by designing the public spaces for all involved to build common learning experiences. Also, the school administrators should be leaders of change entailing benefits for their school and their communities. In addition, the teachers should organize learning emphasizing student roles by real-time experimentation and design research, analyses, implantation and synthesis by the students themselves.

KEY WORDS: LEARNING PROCESS/ WASTE MANAGEMENT / BAN KILO SAM SCHOOL

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ขยะเป็นปัญหาที่นับวันจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบันจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศภาครัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณปีละ 7,000-10,000 ล้านบาทในการเก็บขนและกำจัดขยะที่เกิดขึ้น (สังคมไทยกับการจัดการขยะ, 2548, หน้า 1) ปัญหาขยะจะไม่มีวันหมดไปหรือบรรเทาเบาบางลงถ้ากระบวนการจัดการขยะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอและประชาชนยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญของปัญหาตลอดจนยังไม่มีจิตสำนึกในการแก้ปัญหาขยะที่เกิดขึ้น ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะนี้จึงควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการจัดการขยะให้เกิดขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปอย่างถาวรอันจะส่งผลต่อการแก้ปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อคิน รพีพัฒน์, 2548, หน้า 6)

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งเด็กในช่วงวัยประถมศึกษาจะมีลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเด็กจะมีความก้าวหน้าทางด้านความคิดความเข้าใจและการหาเหตุผลเพื่อมาอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องมากขึ้นดังนั้นการแก้ไขปัญหามลพิษจึงควรเกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถสร้างให้เด็กมีความเข้าใจถึงสภาพปัญหาของขยะที่เกิดขึ้น

โรงเรียนบ้านกิโลสามเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กตั้งอยู่ในตำบลท่าแย อำเภอมืองจังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 สามารถจัดการให้ปริมาณขยะในโรงเรียนและชุมชนลดลงสภาพแวดล้อมของชุมชนและบริเวณพื้นที่สาธารณะของชุมชนมี

ความสะอาดมากขึ้นการดำเนินการอย่างเป็นลำดับ
ขั้นตอน และต่อเนื่องทำให้เกิดรูปแบบของการ
แก้ปัญหาและพัฒนาเป็นโครงการธนาคารขยะ
ขึ้นในโรงเรียนซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
และความร่วมมือร่วมใจระหว่างโรงเรียนและชุมชน
ทำให้โครงการธนาคารขยะประสบความสำเร็จในการ
ลดปริมาณขยะลงได้มากและขยายผลอย่างต่อเนื่อง
สามารถบูรณาการเข้ากับโครงการสัจจะสะสมทรัพย์
เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตทำให้โรงเรียน
มีกองทุนสวัสดิการกองทุนการศึกษาและอื่นๆ
ซึ่งส่งผลต่อความสามารถพึ่งพาตนเองของโรงเรียน
และชุมชน

จากความสำเร็จของโครงการธนาคารขยะของ
โรงเรียนบ้านกิโลสามดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา
กระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะที่เกิดขึ้นเพื่อ
ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลที่เกิดจาก
กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว รวมทั้งปัจจัยที่
สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของ
โรงเรียนบ้านกิโลสามโดยผลจากการศึกษาดังกล่าว
ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัด
การขยะซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการดำเนินงาน
ในโรงเรียนอื่นๆ เพื่อสร้างการเรียนรู้และขยาย
ผลเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อไป
ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้การจัดการ
การขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน
กระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการ
ธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม

3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของ
โรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะใน
โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม

4. เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากกระบวนการ
การเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคาร
ขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
เพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะใน
โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม
หมู่ 12 ตำบลท่าแยก อำเภอเมืองสระแก้ว
จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ จึงต้องมีการเตรียมตัวเบื้องต้นก่อนลง
ภาคสนามโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งจาก
งานวิจัย บทความ วารสาร หนังสือตำรา และ
สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่มีเนื้อหาและแนวคิดเกี่ยวกับ
การจัดการขยะ จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษา
ด้วยการเข้าไปอยู่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเป็นระยะ
เวลา 4 เดือน และได้ใช้วิธีการต่างๆของการวิจัย
เชิงคุณภาพเข้ามาทำการศึกษาและเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูล
ครบถ้วนตรงตามเป้าหมายแล้วจึงได้เขียนร่างรายงาน
การวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากนั้นผู้วิจัยได้
นำร่างรายงานการวิจัยที่เขียนเสร็จเรียบร้อยแล้วไป
ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake holders) ได้ทำการ
ตรวจสอบเนื้อหารายละเอียดของข้อมูลอีก
ครั้งหนึ่ง เพื่อให้รายงานการวิจัยที่ทำการศึกษามี
ความถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วนตรงตาม
วัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ที่ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารตำบลหมู่ 12 ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูโรงเรียนบ้านกิโสดามคณะกรรมการสถานศึกษา เด็กนักเรียนซึ่งประกอบไปด้วยนักเรียนที่เรียนอยู่ในปัจจุบันและเด็กนักเรียนที่จบการศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2548 ไปแล้วผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนอยู่ปัจจุบันพระภิกษุ ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านคณะกรรมการธนาคารขยะและสมาชิกธนาคารขยะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพหลายๆ วิธีการร่วมกัน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสารเพื่อเป็นการวิเคราะห์หาข้อมูลเบื้องต้นที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษา

2. การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์ใน 2 รูปแบบ คือ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participate Observation) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participate Observation)

3. การสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และ การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (In-depth Interview)

4. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้อุทิศตนของโรงเรียนบ้านกิโสดาม ผู้วิจัยได้ทำการเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. บริบทของชุมชนบ้านกิโสดาม

ชุมชนบ้านกิโสดามมีพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 12 ต.ท่าแขก อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว ปัจจุบันมีจำนวน 195 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 879 คน แยกเป็นชาย 443 คน หญิง 436 คน โดยประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานมีอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป ลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชนพบว่า อดีตประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก แต่ปัจจุบันมีการประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

2. บริบทของโรงเรียน

2.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนบ้านกิโสดาม

โรงเรียนบ้านกิโสดามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 บ้านกิโสดาม ตำบลท่าแขก อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เริ่มก่อตั้งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2522 โดยผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนชาวกิโสดามได้ร่วมกันสร้างขึ้น เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ผู้บริหารโรงเรียนตั้งแต่ เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 9 คน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน คือ นายโกมล จันทวงษ์ ย้ายมาดำรงตำแหน่ง ตำแหน่งครูใหญ่ เมื่อวันที่

15 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ปรึบตำแหน่งเป็น
อาจารย์ใหญ่ เมื่อ วันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2540
และปรึบตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนเมื่อ
วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ปัจจุบันโรงเรียน
บ้านกิโอสสามเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเปิดทำการสอน
ตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6
มีจำนวนนักเรียน 88 คน บุคลากรครูจำนวน 5 คน

2.2 รูปแบบการทำงานของโรงเรียน
กิโอสสามรูปแบบการทำงานของโรงเรียนบ้าน
กิโอสสามเป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
โดยมีแนวคิดในการบริหาร คือ“ลดความกดดัน
เพิ่มแรงจูงใจและเชอร์ความคิด”

2.3 พัฒนาการของโรงเรียนบ้าน
กิโอสสามโรงเรียนบ้านกิโอสสามประสบกับปัญหา
ที่รุนแรงมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งทั้งปัญหาที่เกิดจาก
โรงเรียนและปัญหาที่เกิดจากชุมชน อาทิเช่น
ปัญหาชุมชนไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา
ปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวติดยาเสพติด
และเล่นการพนัน เป็นต้น โรงเรียนได้ดำเนิน
การแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นร่วมกับชุมชนอย่างเป็น
ลำดับขั้นตอนกลายมาเป็นพัฒนาการร่วมกันของ
โรงเรียนและชุมชนสามารถสรุปพัฒนาการของ
โรงเรียนโดยจำแนกตามช่วงระยะเวลาได้ดังนี้

ระยะที่ 1: ระยะเริ่มก่อตั้งโรงเรียน
(พ.ศ.2522- พ.ศ. 2527) ในระยะเริ่มแรก
ชาวบ้านกิโอสสามได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อตั้ง
โรงเรียนบ้านกิโอสสามขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่ศึกษา
เล่าเรียนของบุตรหลาน โดยในช่วงแรกโรงเรียน
บ้านกิโอสสามเป็นสาขาของโรงเรียนบ้านหนองเตียน
และดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามปกติ

ระยะที่ 2: ระยะการคงสภาพ
การเรียนการสอน (พ.ศ.2527 – พ.ศ. 2538)

โรงเรียนต้องประสบกับปัญหาที่ไม่อยู่ในสภาพ
จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีทิศทางมากนัก
เนื่องจากผู้บริหารที่เข้ามาใหม่ส่วนใหญ่ดำรง
ตำแหน่งรักษาการขาดแคลนบุคลากรครู
จำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาลดลงมาก ทำให้
โรงเรียนบ้านกิโอสสามเป็นหนึ่งในโรงเรียน
อยู่ในแผนยุบเลิกโรงเรียนของสำนักงานการ
ประถมศึกษาอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ระยะที่ 3: ระยะการฟื้นฟูปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงและปฏิรูปโรงเรียน (พ.ศ. 2538 -
พ.ศ. 2542) ระยะนี้ถือเป็นยุคแห่งการปฏิรูปและ
เปลี่ยนแปลงเพื่อการฟื้นฟูการจัดการศึกษา
ของโรงเรียน โดยในช่วงเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2538
-2542 โรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนจัดทำกิจกรรม
ต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อนั้นการฟื้นฟูและพัฒนา
โรงเรียนทำให้จากสภาพโรงเรียนที่เดิมอยู่ใน
แผนการยุบเลิกโรงเรียนของหน่วยงานต้นสังกัด
ได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนต้นแบบของชุมชน และ
โรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว และส่งผล
ให้โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศโรงเรียนประถม
ศึกษาร่วมใจด้านภัยเศรษฐกิจ ระดับอำเภอและ
รางวัลชนะเลิศอันดับที่ 2 ในระดับจังหวัด

ระยะที่ 4: ระยะแห่งการปฏิรูป
แนวคิด พัฒนาและบริการสังคม (พ.ศ. 2543 –
พ.ศ. 2544) หลังจากชุมชน และโรงเรียน ร่วมกัน
พัฒนาโรงเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนที่
หลากหลาย ทำให้โรงเรียนเริ่มมี ความพร้อมและ
มีประสบการณ์ด้วยตนเองมากขึ้น จึงได้มีการจัด
กิจกรรมพัฒนาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการปรับ
แนวคิดของคนในชุมชนและโรงเรียนที่เข้ามา
ร่วมกิจกรรม นอกจากนี้โรงเรียนยังได้เข้าไปช่วย
พัฒนานักเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ และเข้าไป

พัฒนาสังคมในชุมชน หน่วยงานและสถาบัน การศึกษาหลายกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ ระดับโรงเรียนถึงมหาวิทยาลัย และระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงภูมิภาคตะวันออก หลังจากทีโรงเรียนได้ดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ดังที่ กล่าวมาส่งผลให้โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็น โรงเรียนต้นแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียน การสอนเกษตร ธรรมชาติพอเพียง โรงเรียนต้นแบบการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนคุณธรรม และ โรงเรียนได้รับยกย่องให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนภาคตะวันออกในปี พ.ศ. 2543 สำหรับ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านกิโอสาม ได้รับรางวัล “คนดี ศรีสระแก้ว” ในปี พ.ศ. 2543 และ ในปี พ.ศ. 2544 ได้รับ “รางวัลภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขา การบริหารจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน” จากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติและ “รางวัล ผู้มีคุณธรรม ดีเด่นตามแนวพระราชดำรัส” จากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสระแก้ว

ระยะที่ 5: ระยะบทบาทแห่งผู้นำ การศึกษาและบริการสังคม (พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน)
จากปัญหาของชุมชนที่ได้รับการแก้ไขไป พร้อมๆ กับการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา ของโรงเรียนได้ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาและ การบริการสังคมอย่างต่อเนื่องทั้งระดับชุมชนและ สังคมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโรงเรียนบ้านกิโอสาม ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน ได้แสดงบทบาทที่โดดเด่นในด้านการเป็นผู้นำ แนวคิดการพัฒนาและบริการสังคม ดังนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมาโรงเรียน จึงมีบทบาทด้านผู้นำการศึกษาและการบริการ สังคมในระยะที่ห้านี้ ถือเป็นระยะบทบาทแห่ง

ผู้นำการศึกษาและบริการสังคม ผลที่เกิดจาก การดำเนินกิจกรรมในระยะที่ห้านี้ส่งผล ให้ ในปี พ.ศ. 2545 ผู้บริหาร โรงเรียนได้รับ “รางวัล พระราชทานสาขากการพัฒนาชุมชน” และ “รางวัลครูของชุมชน” จากประชาคมภาคตะวันออก จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า โรงเรียนบ้านกิโอสามได้ใช้หลักการบริหารและ จัดการศึกษาแบบใหม่คือ การจัดการบริหาร การศึกษาโรงเรียนควบคู่กับการพัฒนาชุมชน บ้านกิโอสาม ในลักษณะ “การบริหารจัดการ แบบชุมชนมีส่วนร่วม” ด้วยกรอบแนวคิด “โรงเรียนคือชุมชนและชุมชนคือโรงเรียน” ภายใต้ปรัชญา “การศึกษาคือความเจริญงอกงาม” และคำขวัญของโรงเรียนที่ว่า “ความรู้คู่ คุณธรรม นำสังคม” โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ใน บริบทของชุมชนบ้านกิโอสามมาเป็น ปัจจัยในการเสริมหนุนเพื่อการแก้ปัญหาและ พัฒนาในสภาพความขาดแคลนของโรงเรียน ขนาดเล็กและชุมชนยากไร้ในพื้นที่ชนบทจน สามารถพัฒนาทั้งโรงเรียนและชุมชนให้ก้าวหน้า ควบคู่กันไปทำให้โรงเรียนและชุมชนมีพัฒนาการ ไปในแนวทางที่ดีตามลำดับสามารถฟื้นฟูโรงเรียน ที่ทรุดโทรมมาก นักเรียนขาดระเบียบวินัยไม่มี คุณภาพอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้และชุมชนขัดแย้งสูง ไร้อาชีพไม่มีงานทำจนประสบความสำเร็จทุกด้าน มีการแก้ปัญหาเร่งด่วนทั้งของโรงเรียนและชุมชน อย่างต่อเนื่องจากกระบวนการบริหารจัดการแบบมี ส่วนร่วมของโรงเรียนทำให้มีการสร้างองค์ ความรู้ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาและมีการสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นอย่างหลากหลายและ ต่อเนื่อง นักเรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้ ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนและชุมชน

ที่สร้างร่วมกันทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาชุมชนมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3. กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม จากการศึกษาวิจัยกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในหัวข้อต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 พัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้ จากการศึกษาพัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามสามารถสรุปพัฒนาการของกระบวนการเรียนรู้ได้เป็น 4 ระยะดังนี้ 1) ระยะเริ่มแรกเป็นระยะที่โรงเรียนได้นำกิจกรรมการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมมาสู่การปฏิบัติจริงด้วยการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนครั้งที่ 1 ในปีการศึกษา 2541 ครั้งที่ 2 ในปีการศึกษา 2542 มีการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และอุทยานแห่งชาติปางสีดา และครั้งที่ 3 ในปีการศึกษา 2543 โรงเรียนเริ่มขยายผลการดำเนินการโดยเชิญโรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมเครือข่ายเด็กและเยาวชน บทสรุปจากกิจกรรมค่ายทุกครั้งของการสรุปบทเรียนพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่นักเรียนให้ความสำคัญคือขยะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนได้ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบของขยะที่มีต่อตนเองชุมชนและสังคมจากบทเรียนดังกล่าวโรงเรียนและชุมชนจึงได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น ดังนั้นในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านกิโลสามได้เริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมค่ายมัคคุเทศก์น้อยรักษ์ป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นกล้าด้านยาเสพติด ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมและรณรงค์การแก้ปัญหาขยะอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด 2) ระยะการพัฒนาบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรมสามารถสร้างแกนนำเด็กเยาวชน ครูและผู้ปกครอง ให้เกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมได้แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมดังกล่าวยังไม่เพียงพอในการที่จะแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นและไม่มีวิธีการจัดการที่ดีพอ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนบ้านกิโลสามจึงได้ผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการแก้ไขการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดทำโครงการธนาคารขยะขึ้นมาภายใต้การสนับสนุนเชิงกระบวนการจากสถาบันสร้างเสริม กระบวนการเรียนรู้และวิถีชุมชนจังหวัดพะเยา ซึ่งงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิชุมชนไท เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2547 ทั้งนี้โครงการธนาคารขยะมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รณรงค์ให้มีการบริหารจัดการขยะให้ลดน้อยลงและนำเศษวัสดุที่มีประโยชน์กลับมาใช้ใหม่ ในรูปแบบต่าง ๆ 3) ระยะการขยายผลโรงเรียนบ้านกิโลสามได้ดำเนินกิจกรรมโครงการ ธนาคารขยะและบูรณาการกิจกรรมของธนาคารขยะเข้ากับโครงการสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตของโรงเรียนเพื่อให้เป็นรูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะและมีการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเห็นผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนส่งผลต่อนักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยตรงดังเห็นได้จากการนำกิจกรรมโครงการธนาคารขยะบูรณาการเข้ากับโครงการสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในรูปของเงินทุนหมุนเวียนการปันผลกำไร

กองทุนสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาลและกองทุนเพื่อการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนบ้านกิโลสามยังได้ขยายผลกิจกรรมไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เกิดเป็นเครือข่ายโครงการธนาคารขยะ จำนวน 6 โรงเรียน

4) ระยะการขยายผลสู่ความยั่งยืน หลังจากที่โรงเรียนบ้านกิโลสามได้ดำเนินการขยายเครือข่ายโครงการธนาคารขยะ ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ จำนวน 6 โรงเรียน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารทำการบริหารงานร่วมกัน มีการประชุมแลกเปลี่ยนถ่ายถอดบทเรียนและ ประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทุกเดือนเป็นเวลาหนึ่งปีการศึกษาจากนั้นจึงได้มีการสรุปบทเรียนการจัดการขยะที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการขยะของแต่ละโรงเรียนให้มีความยั่งยืนสืบไป

3.2 ขั้นตอนของกระบวนการ

เรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามจากการศึกษา ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม พบว่ามี 5 ขั้นตอนซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) การรับรู้และตระหนักในปัญหา พบว่าเป็นขั้นตอนเริ่มแรกที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม กล่าวคือจากการที่นักเรียนมีการรับรู้และตระหนักในปัญหาขยะที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนทำให้นักเรียนยอมรับว่าปัญหาขยะที่เกิดขึ้นสมควรได้รับการแก้ไข การรับรู้และตระหนักในปัญหาของนักเรียนนับได้ว่าเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาขยะ

2) การคิดวิเคราะห์ปัญหา การที่นักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสามได้รับรู้และตระหนักในปัญหาขยะที่เกิดขึ้นแล้วนำปัญหา

ที่รับรู้ขึ้นมาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อพิจารณาว่าปัญหาขยะที่เกิดขึ้นนั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร และส่งผลกระทบต่อตนเองต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างไร โดยการคิดวิเคราะห์ปัญหาจะเป็นไปในลักษณะที่เป็นทางการ คือ มีการประชุมวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันของนักเรียน ครู วิทยากรแกนนำของชุมชนและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา

3) การกำหนดแนวทางแก้ไข ปัญหา จากการที่นักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสามได้รับรู้และตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น และได้ร่วมกับคณะครูและชุมชนคิดวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ผลจากการวิเคราะห์ ได้มีการกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหามากที่สุด ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวจะสอดคล้องกับบริบทความต้องการของนักเรียนเหมาะสมกับปัญหาของโรงเรียนและชุมชนที่ประสบอยู่

4) การดำเนินการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหaxyที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และชุมชนของนักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสามได้เกิดจากการที่นักเรียนมีการรับรู้ในปัญหา เกิดความตระหนักร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน และร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนโดยการดำเนินการแก้ไขปัญหaxyที่เกิดขึ้นเป็นในลักษณะของการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหaxyในโรงเรียนและชุมชน โดยเริ่มจากกิจกรรมมัดคุเทศก์น้อยรักษ์ป่า กิจกรรมค่ายวิทย์ชุมชนต้นกล้ารักท้องถิ่น ค่ายยุวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่ายศิลป์ ดนตรี กีฬา ต้นกล้าต้านยาเสพติด และโครงการธนาคารขยะ

5) การประเมินการแก้ไขปัญหาลงจากที่โรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมแต่ครั้งจะมีการสรุปและประเมิน ผลการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาในการดำเนินการอย่างไร เพื่อหาแนวทางการแก้ไขต่อไป

3.3 ลักษณะการเรียนรู้การจัดการขยะ
ของนักเรียนโรงเรียนบ้านกิโลสามจากการศึกษา
ลักษณะการเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียน
โรงเรียน บ้านกิโลสามพบว่า มีลักษณะของ
การเรียนรู้ 2 ลักษณะคือ การเรียนรู้ในระบบ
โรงเรียน และการเรียนรู้ในวิถีชีวิตซึ่งมี
รายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) การเรียนรู้ในระบบ
โรงเรียนเป็นการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และเรียนรู้จาก
หลักสูตรท้องถิ่นที่ โรงเรียนและชุมชนพัฒนา
ขึ้นมาจากวิถีการดำรงชีวิตของนักเรียน ผู้ปกครอง
และชุมชน และมีการบูรณาการกับกิจกรรม
โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสัจจะสะสมทรัพย์
เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต และ โครงการ
ธนาคารขยะบูรณาการกับการพัฒนาคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร 2) การเรียนรู้ใน
วิถีชีวิต การเรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียน
โรงเรียนบ้านกิโลสาม มีการเรียนรู้จาก 3 แหล่ง
ที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้จากครอบครัว
การเรียนรู้จากชุมชน และเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.4 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้
การจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม
จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้การจัดการ
ขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียน
บ้านกิโลสาม พบว่ามีรูปแบบสอดคล้องกับ
ทฤษฎีองค์การเรียนรู้ ของ Peter M. Senge

ตามหลักการสำคัญ 5 ประการคือ

1) การเป็นนายเหนือตนเอง (Personal Mastery) กล่าวถึงความสามารถในการควบคุมตนเอง ความอดทน ความมุ่งมั่นมานะ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ใฝ่เรียนใฝ่รู้ บุคคลที่มีลักษณะการเป็นนายเหนือตนเองได้ จะมีลักษณะเด่น 2 ประการคือความสามารถในการจัดระบบต่างๆ และรู้จักลำดับความสำคัญและมีสมาธิ กับเรื่องที่สำคัญนั้น และเป็นผู้ที่เข้าใจโลกตามความเป็นจริงจากการศึกษากิจกรรมที่ผ่านมา พบว่านักเรียนมีความเพียรพยายามในการแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม นักเรียนเข้าใจถึงปัญหาขยะ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยรักษ์ป่า นักเรียนมีความเพียร พยายามและเอาใจใส่ในการแนะนำนักท่องเที่ยวไม่ให้ทิ้งขยะในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และต้องการขยายการแก้ไขปัญหามาในบริเวณพื้นที่ที่กว้างมากขึ้น จึงจัดกิจกรรมวิทยุชุมชนต้นกล้ารักท้องถิ่นขึ้น เพื่อการแก้ไขปัญหามาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและจากการที่นักเรียนต้องการแก้ปัญหามาที่เกิดขึ้นทั้งที่บ้าน โรงเรียน และในชุมชนด้วยการคัดแยกขยะแล้วนำมาส่งขายให้กับธนาคารขยะของโรงเรียน โดยนักเรียนได้มีการเปรียบเทียบแล้วที่ใดได้ประโยชน์มากกว่ากัน การขายขยะให้กับโรงเรียนถึงแม้ว่าจะได้ราคาเท่ากับรถที่มารับซื้อของเก่า แต่ผลกำไรที่โรงเรียนได้จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ให้กับโรงเรียนและนักเรียน โดยส่วนรวมทำให้การขายขยะให้กับธนาคารขยะนั้นเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียนและชุมชนมากกว่าการขายขยะให้กับรถที่มารับซื้อของเก่าซึ่งตรงกับการเป็นนายเหนือตนเอง ในข้อที่ว่าเข้าใจโลกตามความเป็นจริง และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม

มากกว่าประโยชน์ส่วนตน นักเรียนมีความรับผิดชอบ และยึดมั่นในบทบาทการเป็นสมาชิกธนาคารขยะ มีความเพียรพยายามในการนำขยะจากบ้านมาโรงเรียน รู้จักการแก้ปัญหาถ้าพบว่าขยะมีจำนวนมากเกินกำลัง ของนักเรียนเองที่จะนำมาได้หมดในครั้งเดียวจะ แบ่งขยะนำมาส่งขายโรงเรียนทีละน้อยและนักเรียน มีความอดทนในการรอเงินจากการขายขยะซึ่งสะสม ไว้ใน บัญชี สิ้นปีถึงจะรับเงิน

2) ภาพจำลองความคิดหรือกรอบความเชื่อ (Mental Model) กล่าวถึง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของคน โดยโครงการธนาคารขยะสามารถเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อของคนจากการมองว่าขยะเป็นสิ่งปฏิกูล น่ารังเกียจมาเป็นสิ่งของเหลือใช้ที่มีคุณค่าสามารถ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าได้จึงให้ ความร่วมมือในการนำขยะมาส่งธนาคารขยะและ เข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารขยะ โดยเกิดจาก ความเชื่อว่าทำธนาคารขยะก่อให้เกิดผลประโยชน์ กับกลุ่มคนมากกว่า โดยประชาชนนักเรียนครูมี ความเห็น ตรงกัน ประกอบกับความเชื่อมั่นและ ไว้วางใจเนื่องจากผู้บริหาร โรงเรียน ได้เสียสละและ ทุ่มเททั้งกำลังความสามารถและกำลังทรัพย์ในการ แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เปิด โอกาสให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดหลักว่า โรงเรียนคือชุมชนและชุมชน คือโรงเรียนชุมชนได้ร่วมประเมินความสำเร็จที่ ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง และรับประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร โรงเรียน ว่าต้องทำได้สำเร็จจึงทำให้โรงเรียน ผู้ปกครองและ ชุมชนให้ความร่วมมือในการเป็นสมาชิกธนาคารขยะ

3) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) เป็นการสร้างทัศนคติของความร่วมมือกันอย่าง ยึดมั่นของสมาชิกในองค์กรและความต้องการที่จะ มุ่งไปสู่ความปรารถนาร่วมกันของสมาชิกทั้ง องค์กร การที่แต่ละคนมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล (Personal Vision) เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จะทำให้องค์กรเกิดความร่วมมือกันที่จะทำสิ่ง ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จากการศึกษา ที่โรงเรียน บ้านกิโลสาม ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อมนุษย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ นักเรียนเกิดวิสัยทัศน์ส่วนตนในการเห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมผู้บริหารเปิดกว้างทางความคิดและยอมรับ ฟังความคิดเห็นของสมาชิกและสามารถร่วมกัน สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริง ดังโครงการธนาคารขยะที่เกิดขึ้นจากการที่ทุกคน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน(Shared Vision)ในการที่ต้องการ จะลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

4) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) อยู่บนพื้นฐานของความ เท่าเทียมกัน มีการรับฟังผู้อื่นด้วยความตั้งใจ ในกระบวนการทำงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องใน โรงเรียนบ้านกิโลสามมีการปฏิบัติงานที่ยึดหลัก การ เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) โดย กระบวนการทำงานมีการปรึกษาและช่วยกันแก้ ปัญหา ที่พบในการปฏิบัติงาน สนทนาและ อภิปรายเพื่อร่วมกันค้นหาแนวความคิดในการแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียม กันของสมาชิกทุกคน มีการรับฟังผู้อื่นด้วยความ ตั้งใจ

5) วิธีคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) เป็นการฝึกฝนให้มองเห็นความสัมพันธ์

ระหว่างเหตุและผลคิดอย่างเป็นระบบเชื่อมโยง มองปฏิสัมพันธ์ของระบบรู้จักวิเคราะห์ห่มองภาพรวม เป็นการวิเคราะห์แบบองค์รวม จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านกิโสดามพบว่าโรงเรียนบ้านกิโสดามมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอนให้นักเรียนได้ฝึกคิดอย่างเป็นระบบเชื่อมโยง และมองปฏิสัมพันธ์ของระบบ รู้จักวิเคราะห์ห่มองภาพรวมจนนักเรียนเกิดการเรียนรู้และหาทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบนอกจากนี้โรงเรียนได้นำวัสดุเหลือใช้ (ขยะ) มาบูรณาการการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน ทำให้เกิดการบูรณาการวิชาการต่าง ๆ นักเรียนมองเห็นคุณค่าของขยะว่านอกจากจะนำไปขายได้แล้วยังสามารถประดิษฐ์เป็นของใช้ของเล่นได้อย่างหลากหลายและที่สำคัญครูยังได้นำเศษวัสดุเหลือใช้ (ขยะ) มาให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดจินตนาการทำให้นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยง คิดจินตนาการ สร้างสรรค์จนเกิดเป็นผลงานตามกระบวนการคิดของนักเรียนซึ่งเป็นกระบวนการสร้างให้นักเรียนฝึกคิดหาเหตุผล เป็นการคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) (ปิยนาด ประยูร, 2548)

4. ปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนรู้ การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโสดามปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียนประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญต่าง ๆ หลายปัจจัยซึ่งแต่ละปัจจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้โรงเรียนบ้านกิโสดามได้ใช้วิธีการเรียนการสอนโดยการนำประสบการณ์จริง

มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้ 4 ด้านคือการเรียนรู้จากกิจกรรมค่าย การเรียนรู้จากการบูรณาการโครงการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้และการเรียนรู้จากหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากนี้นักเรียนยังได้เกิดการเรียนรู้จากประเพณีในชุมชน โดยโรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมประเพณีในชุมชนและให้นักเรียนได้เรียนรู้ประเพณีของชุมชนโดยผ่านทางครอบครัว โรงเรียนและชุมชนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ประเพณีที่มีในท้องถิ่นและสร้างความรักความผูกพันให้เกิดในครอบครัวโรงเรียนและชุมชนรักในถิ่นที่อยู่ของตน

4.2 บทเรียนการเผชิญปัญหา ร่วมกัน ในอดีตที่ผ่านมาโรงเรียนและชุมชนบ้านกิโสดามประสบปัญหาทั้งในโรงเรียนและชุมชน แต่ในที่สุดทั้งโรงเรียนและชุมชนได้ผ่านพ้นปัญหาต่างๆเหล่านั้นด้วยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

4.3 หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (โรงเรียน คือชุมชน และชุมชนคือโรงเรียน) หมายถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยโรงเรียนนำบริบทของชุมชนมาเป็นทรัพยากรจัดการศึกษา ตลอดจนความร่วมมือด้านต่าง ๆ ของชุมชนขณะเดียวกันโรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางของการประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ การดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

4.4 รูปแบบการบริหารงานของโรงเรียนบ้านกิโสดาม ได้ยึดหลักการบริหาร 3 ประการคือ ลดความกดดัน เพิ่มแรงจูงใจ และแซร์ความคิด

4.5 การสนับสนุนจากภาครัฐ เนื่องจากภาครัฐมีนโยบาย เปิดโอกาสให้ โรงเรียนสร้างหลักสูตรจัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน โดยยึดหลักสูตรแกนกลาง 70% หลักสูตร ท้องถิ่น 30 % โรงเรียนจึงสามารถนำสิ่งที่มีอยู่ ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง กับวิถีการดำเนินชีวิตของนักเรียนและชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถให้การสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ

4.6 การมีส่วนร่วมสนับสนุนของ บุคลากร ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ การมีส่วนร่วม ของบุคลากรจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีต่อการเรียนรู้ การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของ โรงเรียนบ้านกิโลสาม พบว่าบุคคลที่มีส่วน สนับสนุนในกิจกรรมมาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำแนวคิด ใหม่ ๆ มาเสนอในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ เชื่อมโยงบูรณาการ โครงการธนาคารขยะกับสาระ การ เรียนรู้ในทิศติดตามความก้าวหน้าและคอย ให้ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยัง คอยกระตุ้นนักเรียนในการรักษาความสะอาด นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีส่วนร่วมสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ในการจัดการขยะ โดยจัดการเรียน การสอนบูรณาการเข้ากับ โครงการธนาคารขยะ ปลุกฝังนักเรียนทุกวันกระตุ้นนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอทำให้นักเรียนรู้วิธีการจัดการขยะอย่างถูกวิธีและนำความรู้ที่ได้รับ ไปปฏิบัติที่บ้านอย่างสม่ำเสมอช่วยแบ่งเบา ภาระของพ่อแม่ผู้ปกครองได้ นอกจากนี้ครูยัง รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนในการเสนอแนวทาง

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน พ่อ แม่ ผู้ปกครองก็มีส่วนร่วมสนับสนุนโดยการสอนให้ เกิดการเรียนรู้ในการจัดการขยะและเห็นคุณค่า ของขยะ และชุมชนเองก็มีส่วนร่วมสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ในการจัดการขยะ ด้วยการที่ชุมชน ชื่นชมนักเรียนที่นำขยะมาฝากธนาคารขยะ และนักเรียนที่ช่วยเก็บขยะในที่สาธารณะ นักเรียนด้วยกันเองก็มีส่วนร่วมสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ในการจัดการขยะ โดยนักเรียนบางคน ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานและความคิดของ เพื่อนที่เก่งกว่าและจุดประกายความคิดของตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันนอกเหนือจาก ที่กล่าวมาแล้ว สื่อมวลชนยังมีส่วนร่วมสนับสนุน ให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการขยะด้วย เช่นเดียวกันเนื่องจาก โรงเรียนมีการจัดป้ายนิเทศ ประชาสัมพันธ์รณรงค์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจาก ขยะรวมทั้งประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน ได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาและการ การจัดการขยะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมออย่างน้อย เดือนละหนึ่งครั้งทำให้นักเรียนเกิดความตระหนัก ในปัญหาขยะเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.7 แรงจูงใจที่ได้รับ นอกจากปัจจัย ที่สนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้การจัดการ ขยะประสบผลสำเร็จดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมี ปัจจัยเรื่องแรงจูงใจร่วมด้วยแรงจูงใจที่ โรงเรียน บ้านกิโลสามใช้ในการเสริมแรงด้านกระบวนการ เรียนรู้การจัดการขยะของนักเรียนได้ใช้รูปแบบ แรงจูงใจภายนอก(Extrinsic)ซึ่งได้แก่ค่าตอบแทน จากการนำขยะมาขายที่โรงเรียนซึ่งเป็นในรูปแบบ ของเงินปันผลจากหุ้นธนาคาร และเงินสวัสดิการ

ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาลและแรงจูงใจภายใน (Intrinsic) ซึ่งได้แก่ การสร้างสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น การสอนของครูให้นักเรียนรู้จักคิดถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะและแนวทางแก้ไขตลอดจนความสนใจของโรงเรียนที่มีต่อการตอบสนองความต้องการของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และความภูมิใจที่ได้รับคำชมเชยจากชุมชน และครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่ให้ผลทางบวก (Positive Stimulus) (B.F.Skinner, 1957)

5. การมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะ จากการแก้ไขปัญหและพัฒนาโรงเรียนตลอดจนชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนได้ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้กลายมาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ไปพร้อม ๆ กันโดยยึดหลักว่าโรงเรียนคือชุมชนและชุมชนคือโรงเรียน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้บริหารโรงเรียนว่าต้องทำได้สำเร็จจึงทำให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนเป็นไปด้วยดี ซึ่งการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะที่เกิดขึ้นสอดคล้อง กับรูปแบบการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff ซึ่งได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะโดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) โดยการที่โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้มาร่วมกันคิดหาทางแก้ปัญหา และตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาในรูปแบบธนาคารขยะ

5.2 การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) โดยที่โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินการเช่นสร้างที่เก็บขยะร่วมเป็นสมาชิกเป็นกรรมการและร่วมสนับสนุนบุคลากรในการนำขยะมาฝากที่โรงเรียน

5.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล โดยผลประโยชน์ดังกล่าวจะปรากฏในลักษณะที่มีบ้านเรือนสะอาด ชุมชนสะอาด สภาพแวดล้อมดีขึ้น บุคลากรมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และชุมชนยังได้ใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ 2 ด้าน คือ ด้านเงินกู้ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเงินที่มาจากธนาคารขยะ และด้านสวัสดิการ เช่น ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น

5.4 การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation) ชุมชนและโรงเรียนมีการร่วมกัน ประเมินผลโดยผลการประเมินผล พบว่าโครงการธนาคารขยะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งดังเห็นได้จากชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่สะอาดขึ้น มีเงินทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ เด็กนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้นทั้งในครอบครัว และชุมชน

6. ผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม จากการจัดการกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสามได้ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ 3 ด้านด้วยกันคือ

6.1 ด้านนักเรียน ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ในตัวนักเรียนเองและยังก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิง

วิชาการด้านกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ ด้าน การจัดการขยะนอกจากนั้นยังก่อให้เกิด ประโยชน์ ในด้านเครือข่ายการเรียนรู้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน

6.2 ด้านโรงเรียนได้ก่อให้เกิด นวัตกรรมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้ขยะเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการเรียนการสอนซึ่ง ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ในการสร้างกิจกรรม การเรียนรู้การแก้ไขปัญหาขยะและมิ้งบประมาณ สำหรับสนับสนุนการเรียนการสอน

6.3 ด้านชุมชนและครอบครัว ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในลักษณะที่ชุมชนสะอาด ขึ้นนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้นสภาพ แวดล้อมโดยรวมดีขึ้นอีกทั้งทำให้ชุมชนมีเงินทุน หมุนเวียนที่ได้จากการฝากเงินออมทรัพย์ ทำให้ ชุมชนรู้จักการออมและทำให้ชุมชนพึ่งตนเอง ได้ และนอกจากนี้ โครงการธนาคารขยะยังช่วย ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวให้ เกิดขึ้นอีกด้วย

ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ใน การจัดการจัดการขยะของโรงเรียนบ้านกิโลสาม มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ในการเรียนการสอนของครูได้ สร้างบทเรียน ที่เน้นประสบการณ์จริง โดยครูได้ ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นเช่น ความมุ่งมั่น มานะ เพียรพยายาม ความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเองและการใฝ่เรียนใฝ่รู้ซึ่งสอดคล้อง กับคุณลักษณะของผู้ที่มีความสามารถส่วนบุคคล

(Personal Mastery) ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การ เรียนรู้ของ Peter M.Senge

2. ในการแก้ไขปัญหาของโรงเรียน ได้ใช้วิธีมองหาคุณค่าจากสิ่งที่เป็นปัญหา ดัง ตัวอย่างเช่นการเปลี่ยนมุมมองของคนที่มีต่อ การมองเศษ วัสดุเหลือใช้ (ขยะ)ที่เป็นปัญหา ให้นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์รวมทั้งได้สร้างความ เชื่อมั่นและความไว้วางใจของผู้ปกครองและชุมชน ที่มีต่อโรงเรียนเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ภาพจำลอง ความคิดหรือกรอบความเชื่อ (mentalmodel) ตาม แนวคิดทฤษฎีองค์การการเรียนรู้ของ Peter M. Senge

3. การสร้างวิสัยทัศน์ในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ครูได้ทดลองให้ประสบผลสำเร็จเห็นเป็น รูปธรรมและทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จึงเกิด วิสัยทัศน์ร่วมกันในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้อง กับหลักการการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision) ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การ เรียนรู้ของ Peter M. Senge

4. การดำเนินงานของโรงเรียนได้ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมโดยทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีส่วนในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์โดยให้ การแบ่งปันผลประโยชน์นั้นโดยยึดหลักการ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) ตามแนวคิดทฤษฎี องค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge และหลักการ มีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980 อ้างใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546)

5. การเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะนำมาซึ่งความคิดที่หลากหลาย เรียนรู้ได้รวดเร็วและก่อให้เกิดการคิดที่เป็นระบบ ทั้งนี้การเรียนรู้ด้วยรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวจะแสดงออกด้วยการรวมกลุ่มเพื่อถกเถียงหรืออภิปรายปัญหาทำให้เกิดการเรียนรู้ในความเท่าเทียมกัน และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะช่วยสร้างอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น การรับฟังผู้อื่น การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การกล้าแสดงออก การคิดอย่างเป็นระบบมีเหตุผลซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) และวิธีคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

6. การจัดการเรียนการสอนของครูได้ให้นักเรียนได้ฝึกคิดหาคำตอบด้วยตนเอง ฝึกทักษะการคิดเป็นทีม เป็นเครือข่าย ทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายแนวคิดและเรียนรู้ได้เร็วขึ้นตัวอย่าง เช่น การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่มีหลากหลายระดับชั้น เช่น ชั้น ป.1-ป.6 จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะในเด็กเล็กจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าการเรียนในระดับชั้นเดียวกันและเด็กโตจะเรียนรู้การเป็นผู้นำเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สร้างความเชื่อมั่นและการเรียนรู้ในรูปแบบค่ายกิจกรรมระหว่างโรงเรียนจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นและได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และฝึกวินัยในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับเครือข่ายการเรียนรู้และ หลักการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การเรียนรู้ของ Peter M. Senge

7. จากการศึกษาที่โรงเรียนให้ความสนใจในความคิดและความต้องการของนักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและร่วมดำเนินการตามความต้องการของตนนั้น ทำให้ได้รับความชื่นชมจากบุคคลโดยรอบทั้งจากโรงเรียนและชุมชนถือว่าเป็นการสร้างความรู้สึที่ดีทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการกระทำของตนเองเกิดความกระตือรือร้นซึ่งถือว่าเป็นแรงสนับสนุนและจูงใจให้นักเรียนกระทำความดีต่อไป

8. การดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากพันธมิตรจึงนำไปสู่ความสำเร็จ ในการหาพันธมิตร ซึ่งจำเป็นต้องยึดหลักการให้เขาก่อน เช่น การให้ความช่วยเหลือ การให้ความร่วมมือ ในกิจกรรม เป็นต้น ความร่วมมือดังกล่าวจะนำมาซึ่งการสานสัมพันธ์ในการขอความช่วยเหลือในกิจกรรมระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่ายทางสังคม

9. ในการแก้ไขปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นโรงเรียนได้ให้ครอบครัวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากเหตุผลที่ว่าครอบครัวที่ครอบครัวไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาก็จะไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือ

10. ในการจัดการศึกษาโรงเรียนได้ยึดหลักคุณธรรมนำสังคม โดยในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมมีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

11. การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยทางโรงเรียน ได้มีการทำความเข้าใจ และสร้างระบบการจัด การเรียนการสอนให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน

ให้ชัดเจน ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูกับปราชญ์ ชาวบ้านซึ่งจะทำให้เกิดการยกระดับและพัฒนาเป็นความรู้สากล

12. ในการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนในทุกกิจกรรมผู้บริหารได้ร่วมลงมือปฏิบัติด้วยเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่คณะครูนักเรียนและชุมชนและในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ นั้นผู้บริหารและชุมชนได้มีการร่วมกันสร้างมาตรฐานชีวิตความสำเร็จที่เป็นกลางขึ้นมาไม่ใช่รูปแบบการแข่งขันเพราะจะทำให้คน มุ่งเอาชนะขาดการช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกันนอกจากนี้ในการบริหารจัดการได้ลดความกดดัน โดยลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนเพิ่มแรงจูงใจ แก่บุคลากร และเสริมความคิดซึ่งกันและกัน

13. ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ควรต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้นำนั้นควรมีจิตใจที่พร้อมจะเสียสละให้แก่ชุมชนซึ่งจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการดำเนินงานต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของ โรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทของโรงเรียนและชุมชนภายใต้แนวทางการดำเนินการดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอน ของครูควรยึดหลักคุณธรรม โดยปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนที่เน้นประสบการณ์จริง โดยจัดให้นักเรียนได้มีการศึกษา ค้นคว้า

คิดวิเคราะห์ หัดลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับผู้อื่นเพื่อฝึกให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิด (เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหาวิชา) และสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2. โรงเรียนควรจัดให้มีการเรียนรู้ในรูปแบบเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานเรื่องต่างๆด้วยการจัดเป็นพื้นที่สาธารณะ สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้าง ประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกัน โดยทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันเปิด โอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. ผู้บริหารควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสร้างประสบการณ์ให้กับตนเองและทีมงานอย่างต่อเนื่องทั้งความรู้ความเข้าใจและทักษะปฏิบัติเพื่อให้ทีมงานมีความรู้ความเข้าใจที่เท่าเทียมกันพัฒนาทีมงานของโรงเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับ โรงเรียนและชุมชน

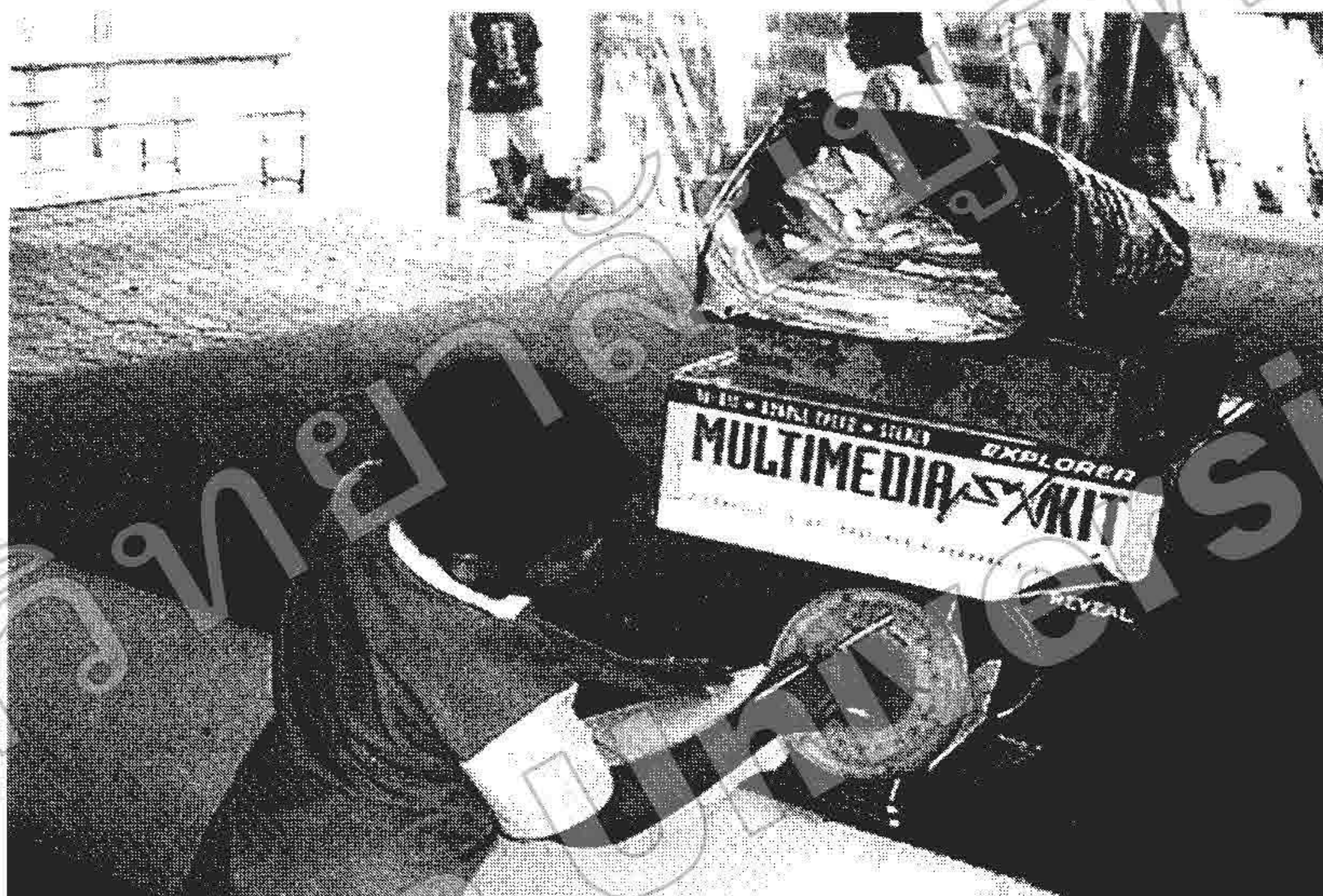
4. การจัดกิจกรรมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสร้างวิสัยทัศน์ที่ดี ควรจัดอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดวิสัยทัศน์ เกิดจิตสำนึกที่ดี ตลอดไป

5. การเชิญปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโรงเรียนควรมีการสร้าง ความเข้าใจให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน โดยต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้ครูได้รับความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านได้รับความรู้จากครูและร่วมกันนำความรู้ที่ได้มาร่วมกันจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้พบในพื้นที่นี้ไปทดลองศึกษาในพื้นที่โรงเรียนอื่นๆ เพื่อการสร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนนั้นๆ

2. ควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปทดลองสร้างกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่อื่น

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2543). *การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด: แนวทางสู่การปฏิบัติ*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ปัญญา อัสวกุลประดิษฐ์. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบการนำแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้มาปฏิบัติระหว่างองค์กรภาครัฐ กับ องค์กรภาคเอกชน: กรณีศึกษาราชการออมสิน กับ บริษัทยูโนแคสไทยแลนด์ จำกัด. ภาคนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*.

กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.

ปิยะนาถ ประยูร. (2548). *Systems Thinking วิธีคิดกระบวนการระบบ*. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2548). *เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง สังคมไทยกับการจัดการขยะ*.

กรุงเทพฯ: มปท.

เอกสารประกอบการสัมมนา . (2548). *สังคมไทยกับการจัดการขยะ*. กรุงเทพฯ: มปท.

Peter M. Senge. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the learning organization*.

New York: Doubleday.

Skinner B.F.(1957). *Verbal Behavior*. New York: Appleton Century-Crofts